

Миодраг Матицки

Драмска деконструкција епског канона и епске вертикале

У књизи изабраних драма Бошка Сувајдића *Периџеорион* (Београд, 2015), када је реч о драмској деконструкцији епске вертикале, посебно је занимљива драма *Вишњић* (27–102). На први поглед као да је деконструкција започела увођењем кнеза Милоша Обреновића у епску вертикалу иако њега епска народна песма „није хтела“ да прихвати, заједно са Карађорђем, Милошем Поцерцем, Стојаном Чупићем, војводама којима се Карађорђе понавља више дичио и који у епској песми имају ореол змајевитих јунака. Милош Поцерац је у Вишњићевим песмама довођен у директну везу са Милошем Обилићем, а Стојан Чупић је словио и као Змај од Ноћаја. Управо та два јунака основа су каталога јунака из Првог српског устанка, ликови који у митској свести народа трају много дуже, инкарнирају се, јављају из оностраног и опет враћају у заборав да на миру доврше вечиту игру покера власти са народом. Деконструкцији доприноси и увођење у драму ликова Филипа Вишњића и жене му Беле која га је слепог водила. Они деконструирају епски језик. Бела слепом Вишњићу

језиком спортског репортера преноси збивања на бојишту, Вишњић, готово непримерено ситуацијама и временима, грца епске десетерце и општа места о небеским приликама и борби непрестаној, урезаним у нашу свест. На свим бојиштима, по правилу пресудним, на којима се понавља исто сраженије, витлају исти јунаци из епске вертикале, понављају се исте њихове судбине толико пута да то прелази у карикатуралност. Да би до бола истакао трагику судбине нашег народа („од колевке па до гроба“, „гроб до гроба“, јунаци вазда у првом плану воде коло када је реч о историји народа), Сувајдић уводи и лик Косовке девојке, повезујући тако Косовски бој са свим потоњим судбоносним бојевима, готово на сатиричан начин доводећи у питање синтагму „косовски поновници“.

Сувајдић у овој деконструкцији владајућег епског канона и епске вертикале реконструира посве другачију вертикалу, вертикалу власти. Зато уводи вечити лик вође, у овом случају Краља за сва времена, окруженог вечитим гардистима који трају без обзира на историјске промене, на многа

свргавања која дијахроно доживљавају, без обзира на све епохе у којима се ова драма збива, почев од времена Устанка, до револуције 1941. и потом, итекако потом, све до наших дана. Хамлетовска Сувајдићева централна реплика, када је у питању српска историја, у овој драми гласи: „Чему све ово, и докле?!“ Ту је Милош Поцерац испао најтрезвенији. Трезвен ће бити и кнез Милош Обреновић када 1831. трећим хатишерифом добија написмено и Неготинску крајину и признате све остале крајеве Кнежевине Србије, и кнез Михаило, када успева да без сабље поврати српске градове од Турака. Реч је о реплици устаничког јунака, који се у визији ове драме попут Марко Краљевић поново нађе међу Србима, који зна да му је судбина да изнова „оживи“ у свим потоњим судбинским бојевима које води његов народ, и потом страда, и да му покоја у свести народа нема. У овој реплици епски десетерци-пароле преобраћају се у супротност: „Рађамо се, убијамо, лелечемо, сахрањујемо. А турски коњи одадресе Србију на плочама. А нас је све мање, побратиме. Опијени земљом, смрдимо на крв. И гинемо грозно, сељачки. Са псовком и мајчиним именом на уснама. Као орлушине шестаримо Србијом. Једемо земљу, земља једе нас“... „Увек кад надођу смутна времена, кад дође да се премењује царство и колебају земани, ми Срби правимо песме. Место да правимо децу, да се посветимо пред Богом и људима, ми певамо. Место да пунимо колевке ми пунимо гробове“.

Ова драма јесте и ауторов страсни и узбудљив дијалог с историјом онаквом какву је утврдила епска народна песма, са усменом историјом која је

утврђивана памћењем и преношењем усменим путем, у којој је свашта додано, митологизирано, пренаглашавано, али суштина историјске судбине нашег народа никада није изневерена. Игра се Сувајдић и са турцизмима („колебају се земани“), Вишњић, поред тога што у репликама цитира самога себе, уме да проговори и језиком наших дана. Уме да помене риме, драмске ефекте, да у драму убаци опакни новогвор чији су језикотворци политичари. Књаз Милош у свом вечном трајању и обнављању у новим временима (сетимо се само како су у Слободану Млошевићу и највећи умови српски препознавали удвојене и Карађорђа и Милоша), као особити тип вође коме је остваривање циља у првом плану, зна да се брани фразом: „Такав ти је сада тренд“. Ликови у овој драми складају новокомпоноване пословице, брка се окоштали однос епске вертикале о прецима и потомцима, постаје ближи свету Домановићеве Страдије. Преобликују се и драмски обрасци, посебно општа места. Тако нам аутор другачије предочава предање о „сабљи са очима“ Кулин капетана, коју су његови преци задобили на часном Косовском мегдану, а коју преотима у Устанку Милош Стоићевић. Када кнез Милош упозорава Карађорђа да га је прегазило време јер није схватио да код Срба „увек влада невреме“, да је нормално време „за нормалне народе“, Карађорђе се правда: „Ја сам прошао онако како је једино могао да прође частан и усправан човек у оном времену“.

Како се сви ови јунаци у драми јављају изнова у свим потоњим временима, зажалимо што су и Милош и Карађорђе у праву. Косне нас помисао

да ми, заједно са њима, и данас живимо изнова исту сцену из историјске драме Срба која траје до конца мира, у којој и ми покушавамо да нађемо своје место, узалуд се надајући да наша улога неће бити таква да нас из мира оностраног у наредним вековима повраћају потомци, да нас принуђавају да и поред своје воље учествујемо у репризи унапред познатог, по правилу трагичног исхода, а све у ритму убичајене српске корачнице у будућност: *узлеј – ламениј*.

У овој драми све се збива у Јелисијуму, на простору између овога и онога света. Нисам вичан када је реч о драматизацији и сценском извођењу, али на сцени видим стратусе, платфор-

ме, слојеве векова. Јунаци драме пен-трају се од оне на првом нивоу на којем се и данас води Косовски бој, преко следеће на којој Карађорђе само што није подигао буну, па тако све даље, до непостојећег врха са којег нам вожд довикује да нисмо свесни колико смо срећни. Али та платформа у чијем се подножју ми гледаоци налазимо, све више личи на Вавилонску кулу несагласних језика. Па се питамо да ли да искорачимо на сцену, кад већ не можемо да напустимо представу. Срећом, аутор ове драме за читање и смех до суза, сваку сцену ублажава драмским сигналом: „Затамњење“. Колико то звучи оптимистичније од старинског: „Пада завеса!“

Dani NATO kulture u Srbiji

24. mart - 10. jun